

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVÁ 28a
Telefon 67-80
Uredništvo i uprava
Slovenije, in slovenski del
Julijске Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Sudbonosni dani Evrope

Govor dra E. Beneša — Hitlerov govor u Nürnbergu — Stanovište Italije

Dr. E. Beneš

U subotu 10. c. m. u 6.30 sati održao je predsjednik Beneš svoj najavljeni govor. Beneš je govorio najprije na češkom i slovačkom jeziku, a u 7. sati prenasan je isti govor na njemačkom jeziku preko svih čehoslovačkih radiostanica. U svemu su prenalaše govor radiostanice iz 14 država.

GOVOR dra E. BENEŠA

Budimo spremni na sve žrtve!

U svom govoru predsjednik čehoslovačke republike obratio se svim građanima, taborima, narodnostima i u državama u trenutku međunarodnih poteškota najvećih od svjetskog rata.

U svom govoru on je naglasio, da se republika punih 20 godina razvijala u miru i da je rješavala svoje probleme bez kriza mirnim sredstvima. Isto tako ona je nastojala riješiti svoj najteži problem: Narodnosni problem. Razvoj evropskih dogadjaja je danas sila, da u tom rješavanju podje bržim tempom, u kojem će ipak i dalje držati duha lskrenje demokracije i truditi da postigne takav stepen političke pravde, kakav je uopće u praksi provedly. Beneš je nastojao da plan, koji su spremili ustavni faktori države treba vrijediti za sve građane republike i da će poslijem pregovora sa Sudetsko-njemačkom stranom biti raspravljen i s zastupnicima ostalih narodnosti. Taj plan objavljen u obliku sporazuma o principima novog uređenja sadržava s jedne strane materijal, koji je već poznat iz narodno-sni statuta i s druge strane neke njegove nove ideje. Temeljni ideja plana jest: Dati državi ono što je pripada, a narodnostima što pripada narodu.

Pri tome sveda će biti zagarantrirana sloboda vjerovanja i pravdini uvjeti za politički kulturni i ekonomski život svih pojedinačnih skupina, celini, manjina prema većini, svih bez razlike narodnosti. Novi plan teži za ostvarenjem istinske ravnopravnosti kao što to proizlazi iz ustava i demokratskih ideja i institucija Čehoslovačke.

Njegovim ostvarenjem svaka narodnost dobiva poziciju, koja joj pripada temu njenom brojnom stanju. U tom okviru bit će isto tako riješeno i slovačko pitanje.

Predsjednik zatim spominje, da se u bezbojnim pismima, koje on dobiva postavlja pitanje, da li je zgodno, da tako tako dalekoščene reforme ostvaruju u vreme raspljenih političkih stranaka i uzajamnog nepovjerenja. Na četvrti odgovorio kako čvrsto vjeruje, da će predložene mjeru biti korisne za državu i njen daljnji razvitak i da jedinstvo i sigurnost integriteta države neće biti tangirana demokratska struktura i politička država.

Čehoslovačka prisiljena da kao prva država u rješavanju svojih narodnosti pitanja ide tako daleko, jer u njoj žive narodnosti s visokom nacionalnom svjeću, koje su kulturno i politički vrlo napredne.

Ostale države će se morati povesti za njom.

Svojom odlukom Čehoslovačka svjesno pridonišće održanju općeg mira. Ona želi da pridonese izravnanju ev-

ropskih razmirica i stvaranju dobre saradnje sa susjedima, osobito razumije se s Njemačkom.

Predsjednik republike preporučuje to rješenje svemu građanstvu i naglašava da se raduje obnavljanju povjerenja u suradnju između oba najveća naroda republike, i

da svaki građanin izražavajući se za to rješenje radi za sebe, za mir svoje obitelji, svoje općine, svoje zemlje, cijele Evrope i cijelog svijeta.

Upozorjući na posljedice odredbe novog plana, koji ističu potrebu nove atmosfere i suradnje između narodnosti republike, kao i potrebu smirenja dosadašnje borbe, predsjednik republike se obraća na Čehoslovake, na sve Nijemce, i na sve gradjane države avelom:

Nikada do sada nije bila odgovornost svakog pojedinca veća nego sada. Budite mirni, hladnjivkrvi, radite mirno svoj posao. Pokažite svijetu, da niko od vas neće preuzeti na sebe odgovornost za povećanje današnje evropske napetosti. Isto tako i štampa svih pravaca i narodnosti mora pokazati ovaj duh.

Predsjednik republike naglašuje da je ponos čehoslovačke demokracije bio taj, da je do sada uvek bilje disciplinirana demokracija, i da je u Čehoslovačkoj mir održan, u prvom redu samo disciplinom građana.

Očekuje i danas povratak miru i potruku, slobodi i lojalnom mirovnom i disciplinskom natjecanjem oružjem duha i argumentima. Kad se upravo užajamne odnose narodnosti ne bi htjelo urediti, moralna bi se ulagati moćna sredstva državne moći, a time bi se bašcilo nepoželeni sjenti na sav zajednički život u Republici. Radi toga vjeruje, da će biti potrebna druga, něgo moralna snaga, dobra volja i uzajamno po-

niranje. Očekuje i danas povratak miru i potruku, slobodi i lojalnom mirovnom i disciplinskom natjecanjem oružjem duha i argumentima. Kad se upravo užajamne odnose narodnosti ne bi htjelo urediti, moralna bi se ulagati moćna sredstva državne moći, a time bi se bašcilo nepoželeni sjenti na sav zajednički život u Republici. Radi toga vjeruje, da će biti potrebna druga, něgo moralna snaga, dobra volja i uzajamno po-

činjenicu nikakove laži ne mogu ukloniti iz svijeta. Ova činjenica postoji. Sudetski Nijemci ugnjetavani su na najstrašniji način. Tri i pol milijuna nacija sunarodnjaka ne mogu pjevati svoje pjesme, ako se one ne svijduju Česima. Zbog toga im se ne razbijaju glave. Oni ne mogu nositi čarape, koje se ne svijduju Česima i ne mogu da se pozdravljaju pozdravom, koji se Česima ne svijduju, makar se oni samo medjuusobno pozdravljaju. (Burni užici negodovanja). Kad se ljudi razdražaju protivnih, oni to prikazuju demokratskom svijetu tako, da se radi samo o tri pol milijuna Nijemaca.

Gоворим o Čehoslovačkoj. Ta država je demokracija, t. j. ona je osnovana potpuno prema demokratskim načelima, to znači da je pretežno većini naroda u toj državi onemogućeno nijeno pravo, i da je ona bila prisiljena da primi versalitsku konstrukciju i njenu konzervativnost. Kao prava demokracija ona je potčela u toj državi ugnjetavu većini države i uzimati joj svaku pravu.

Istovremeno se pokušalo svijetu nametnuti mišljenje da ta država ima jednu narodnost političku i vojničku.

Zatim kaže da je Francuska odredila misiju Čehoslovačkoj da sastoji se u obaspećivanju gradova bombama, pa da taj zadatok ČSR znači vješnji prijetnju za njemački narod. U Čehoslovačkoj živi 3 i pol milijuna Nijemaca, koji se smatraju nepristajajućima države nastavlja Hitler, jer da radi protiv tog zadatka Čehoslovačke. Zatim nastavlja:

Ovi Nijemci su takodjer stvorenja Svetogogog. Svetogogu ih nije stvorio zato da budu pomoći versalitske konstrukcije predani na milost i nemir stranog nepristajajućeg sili. Bog nije stvorio sedam milijuna Čeha zbog toga da budu tutori, nadziru i muče ono tri i pol milijuna Nijemaca.

Stanje u ovoj državi opće je poznato svima. Politička prava tri i pol milijuna Nijemaca, naročito pravo samoodređenja potpuno im je oduzete.

Prijeđeno se te ljudi ustanova po smislenom planu i tako su osuđeni da budu prepusteni polaganju smrti. Ovi

vjerujem. Ja vjerujem — rekao je on — u istinsku težnju njemačkog naroda za saradnjom i mirom. Isto tako kao i Česi, Slovaci i svi ostali.

Predsjednik dalje veli kako dobiti višestruke:

svi ljudi dobre volje među sugrađanima njemačke narodnosti teže za normalnim prilikama i mirom, Cesi i Slovaci, Madjari, Poljaci i Rusini žele to isto.

Radi toga, vjerujem, da će se na temelju pripremljenih prilogova današnja vladine većina sporazumjeti sa svima narodnostima i da će osigurati dalići uspiješan razvijetak republike.

Za Čehoslovake vrijedi specijalni imperativ, da ograničiće sve svoje stranačne borbe, da se ujedine i da se ne dotiču tečnoslovačkog jedinstva. Ako bi državi ipak nesto prijetilo, što nije u mogućnosti, onda uveća vlasti, neka ne bude među njenim građanima ni jednog jedinog čovjeka, koji ne bi htio da pravedno, iskreno i odano pomognu, da se ta opasnost ukloni svim sredstvima i svim žrtvama. Govorim li danas tako narodu te države završio je dr. Beneš, nije to bojazan za budućnost.

Ja se nikada u životu nisam bojao. Bio sam uvijek optimist i moji optimizam je danas jači nego ikada prije. Nepokolebitivo vjerujem u našu državu, vjerujem da je zatrava, vjerujem u njenu snagu, vjerujem u njenu otpornost, njenu sjajnu budućnost i neslavljivi duh, odanost čitavog njenog naroda i znam, da će naša država izati pobjedonaša iz sadašnjih poteškoća.

Svi dakle čvrsto vjerujemo da čemo današnja vremena prebroditi. Sačuvajmo mir, vjerujmo sebi, našoj državi i njenom uspješnom razvitku. Budimo spremni na sve žrtve. Ja vam zahvaljujem i pozdravljam vas.

Gовор je završen svinjanjem čehoslovačke himne.

GOVOR ADOLFA HITLERA

Tražim pravo samoodređenja za Sudetske Nijemce!

U Nürnbergu je Hitler održao 12. o.

činjenicu nikakove laži ne mogu ukloniti iz svijeta. Ova činjenica postoji. Sudetski Nijemci ugnjetavani su na najstrašniji način. Tri i pol milijuna nacija sunarodnjaka ne mogu pjevati svoje pjesme, ako se one ne svijduju Česima. Zbog toga im se ne razbijaju glave. Oni ne mogu nositi čarape, koje se ne svijduju Česima i ne mogu da se pozdravljaju pozdravom, koji se Česima ne svijduju, makar se oni samo medjuusobno pozdravljaju. (Burni užici negodovanja).

Kad se ljudi razdražaju protivnih, oni to prikazuju demokratskom svijetu tako, da se radi samo o tri pol milijuna Nijemaca.

Allia je kao predstavnik Nijemaca mogu samo reći, da je tu riječ o općim njemačkim interesima i da ako ova izmisljena stvorenja ne dobjiju svoje pravo iako ne dobjiju potrošnju, onda će tu pomoći dobiti od nas.

(Burno odobravanje i poklici »Siegherr!«)

Stanje koje čini te ljudi bespravnim mora se dokrajiti. Ova činjenica postoji. Da se obaspēći njemačke gradove bombardiranjem, pa da taj zadatok ČSR znači vješnji prijetnju za njemački narod. Tko može vjerovati da takav rezim može vješnje zbitku, makar se oni samo medjuusobno pozdravljaju. (Burni užici negodovanja).

Kad se ljudi razdražaju protivnih, oni to prikazuju demokratskom svijetu tako, da se radi samo o tri pol milijuna Nijemaca.

Ovaj slični napor učinjen je s našim stranom samo zato da se očuva mir. No je ne ču dalje trpjeti progone naših njemačkih sunarodnjaka, bez kraja i konca. G. Beneš vodi svoju naročitu taktku. On taktaira i pregovara, iznosi pitanja procedure, koja moraju da se prije toga rješavaju i služi se svim sredstvima smirivanja. Tako dolje ne

Duhovna veza između pojedinih dijelova naroda je neophodna. Nas list je duhovna veza između nas u emigraciji i naših u Julijskoj Kraljici. Sačuvajmo i proširimo ovaj naš list da sačuvamo i proširimo tu vezu. Najmanje što možemo učiniti je to, da uredno plaćamo svoju pretplatu.

Kad dajem takove izjave to činim naročito zato, jer je tokom prošle godine došlo do stvari koje ne možemo dulje trpjeti. Poznato je da je Čehoslovačka tokom ove godine poslijepotliki prešla beskončanog otezanja, pristupila tome da zatraži mišljenje naroda i da izadje na općinske izbore. — Odgovorni faktori Čehoslovačke znali su dobro, kako je stanje u narodu i kakav će odgovor dati.

Zato su upotrebili naročite mjeru da prisile narod da odgovori — onako kako to čehoslovačka vlast želi i da izborni rezultat bude prema njenim intencijama. Čehoslovačka vlast primila je u tom slučaju jednu prema njenom mišljenju dječkovom mjeru brutalnog zastršivanja naroda.

Spominje, kako je Čehoslovačka mobilizirala tada dva godišta i da je Čehoslovačka i dr. Beneš razglasila da Njemačka mobilizira. Zatim nastavlja:

»Mogu naknadno reći, da u to vrijeme ni jedan njemački vojnik nije se našao na našoj granici, nego je stanje bilo potpuno normalno i da ni jedna jedinica nije bila mobilizirana, ni jedna četa marširala prema granici. U to vrijeme efektivi njemačke vojske nisu prešli normalno mirno stanje. Mi nismo išli za tim da vršimo bilo kakav pritisak na Čehoslovačku. Pa ipak tada se razbukala ova strašna kampanja koja se širila cijelom Evropom, služeci jednom cilju, da moralno pomognu jednu vladu, koja je upotrebila vlastitu vojsku da terorizira vlastite građane; da im uzmje njihova prava i da ih moralno uništiti. Odigledno je nekome trebalo opravdavanje, da baciti ligu sumnje na jednu veliku državu i da ubudi cijelu Evropu, pa ako treba da je bací u krvaviti rat. Njemačka nije nikada sumnjava u to, da će rezultat općinskih izbora u sudetskim krajevima potvrditi težnju Nijemaca.

Njemačka nije ništa učinila, da na njih utiče, pa ipak je povedena ogromna kampanja samo zato što je Njemačka užela u zaštitu sudetske. Nijemci ne nješte htjeli da ustukne u korist interesa drugih država.

Vi morate razumjeti drugovi, da ovo naša velika Njemačka ne može dulje trpjeti, ove odvratne napade na sudetske Nijemce.

Ja sam zbog toga iz opreza naglasio potrebu konzervativca, koje prolaze iz sadašnjeg stanja. Ja sam navikao boriti se protiv svakoga napadaju i svaki udarac vratiti udarcem. Ja znam sasvim točno da je Čehoslovačka i dalje održati svoje gornje držanje. Već je starci Reich pokazao da umije ići do skrajnih granica strpljivosti. Ja sam zato 28. V odredio ove mjeru:

1. Naredio sam da se pojačaju naši vojnički efekti i da moja naredba odmah je izvršena.

2. Ja sam naredio da se odmah uzbunjeno izrade naše utvrde na granici i da se u njoj usvjeriti da je moja naredba u cijelosti izvršena. (Burno odobravanje).

Ja sam odmah generalnom inspektoru za utvrde dao novi zadatak i on je u okviru unaprijed određenog programa dobrim dijelom već izvršen kao najveća djelo njemačkog tehničkog genija.

Spominje broj ljudi koji rade na tim utvrdama i u tom utrošenog građevnog materijala, pa već:

»Ovaj slični napor učinjen je s našim stranom samo zato da se očuva mir. No je ne ču dalje trpjeti progone naših njemačkih sunarodnjaka, bez kraja i konca. G. Beneš vodi svoju naročitu taktku. On taktaira i pregovara, iznosi pitanja procedure, koja moraju da se prije toga rješavaju i služi se svim sredstvima smirivanja. Tako dolje ne

Ovdje se sada više ne radi o tome da se diri gevoři. Radi se o pravima čovjeka i građana, o pravima koja su nepovrediva. Nijemci trebaju pravo samoodređenja i te nisu prava koja im smije tko odmetti. Beneš ne može davati nikakve komercije ni ustupke sudetskim Nijemicima, oni imaju prava da traže sve prava kao i drugi narodi. Oni moraju to tražiti i raditi na tom svim sredstvima aka traže i istaknu. Mi mislimo da njenime uslugi stvari mira aka ne dame, da se u tom pitanju ostave bilo kakve sumnje.

(Svršetak na 2 strani)

MALE VIJESTI

Sva čehoslovačka stampa sa najvećom indigracijom odbija napadaju Hitlera na ličnost samog predsjednika republike dra Beneša.

Češkoslovačka vlada je zabranila izvoz koke, pamuka, jute, predmeta od željeza i čelika, sve predmete potrebnih za narodnu obranu.

Francuski promatrači sa njemačko-francuske granice javljaju o novoj koncentraciji njemačkih četa na njemačkoj strani Raje.

Francuski službeni list objavio je većik poziv pričuvnih časnika i specijalista za službu u vojski.

Američki krstas »Nashville« stigao je u Portland, a krstas »Honolulu« stiće će istu luku 20. o. m.

U Kremiju se svake večeri održavaju sjeđnice ravnog vijeća pod predsjedanjem Staljina. Sjeđnice traju do kasno u noć. Pod jutro se izvršavaju novi nalozi prema zaključcima vojničkog vijećanja. Za Staljinu se tvrdi da će par dana nije izlazio iz sobe, jer je prenatpan poslom i konferencijama.

Velič odsek Švicarske savezne vlade javlja, da je izdala naredbu, po kojoj imaju biti napoljene sve mine za slučaj potrebe na svim granicama Švicarske, a u svrhu prekida cijelog prometa na željeznicama cestama.

Ponovna konferencija rumunjskog ministra vanjskih poslova Comenina i sovjetskog komesara Litvinova u Zenici započela je u krugovima delegata Lige naroda, jer se drži, da je Litvinov tražio prazak rukov četa preko Rumunjske i Čehoslovačku.

50.000 Čeha i njemačkih demokrata održalo je velike manifestacije u Moravskoj Ostravi odobravajući dosadašnju politiku čehoslovačke vlade.

Čehoslovačka vlada zabranila je za tri mjeseca sve zborove i demonstracije. Sličnu naredbu je izdala i francuska vlada.

U Ptuju je u vezi s proglašenjem 30-godišnjice žalosnih ptijskih dogodaja održana 49. godišnja skupština Cirilo-Metodove Družbe, koja se je prometnula u snažnu narodnu manifestaciju za našu severnu granicu.

Lord Runciman u svojstvu službenog predstavnika Vel. Britanije imao bi sada da predloži peti plan za čehoslovački problem, koji predviđa potpuno samostalno područje Nijemaca u CSR i garantije sigurnosti Čehoslovačke.

«Ewing Standard» Javila, da se u noti, koju je predao čehoslovački poslanik u Londonu Masaryk u Foreign Office obezražau končni ustupci koje namjerava praska vlada učiniti sjedištem Nijemaca i drugim manjinaškim i ističe, da bi se plebisciti kosiš s integritetom CSR i da, nije moguće povući granice zona u kojima bi se morao izvesti plebiscit, jer da Česi i Nijemci žive pomiješano.

U slučaju rata Sjedinjene Države, prema mišljenju predsjednika Roosevelt, imaju izvršiti svoju mišiju demokraciju. Najprije će izmijeniti zakon o neutralnosti.

Politika Poljske mora se u slučaju rata prilagoditi politici Vel. Britanije prema mišljenju predsjednika Moscickog i maršala Ridz-Smigly-a, kojima se pridružio i ministar vanjskih poslova Beck. Poljski senat i parlament su raspušteni.

300 sovjetskih aviona za Čehoslovačku preletjelo je preko rumunjskog teritorija prema pisanju rimske »Tribune«. Avioni su nosili čehoslovačke oznake, a piloti su bili Čehoslovaci.

Francuska atlantska mornarica stoji u luci Brest pod punom parom, spremna da oploviti u Sredozemno more na manevre, jer će zaštitu francuske atlantske obale preuzeći engleska flota.

Rimska Štampa demantuje da Italija počinjava trupe na svojoj granici prema Francuskoj, koja je na nekim važnijim mjestima zatvorena za turistički promet.

Velike klije u sjevernoj Italiji napravile su ogromni štak. Rijeka Geronda odnijela je željeznički most dug 33 m.

U Londonu su iz Moskve primljene višest, da se koncentracija ruske vojske vrši dalje prema planu. Računa se da je do sada u određene zone na zapadnim granicama koncentriранo oko dva milijuna ljudi, a još jedan milijun se nalazi na putu ili je koncentriran na raznim mjestima unutarne Rusije, gdje čeka da na njih dođe red za prevoz.

Bentlo Mussolini krepolje automobilom u Rocca delle Caminate, gdje ostaje do konca tjedna, a onda kreće ravno u Trst, kamo dolazi u nedjelju prije podne.

Slaba letina

Il. Bistrica, septembra 1938 — (Agis). Letošnje čudne vremenske prilike, ki so skozi vse leto nagajale naše knetu, so vetrovima vrzor slabemu letosnjemu pridelku. Po nekod tvori izjemo le pescina, katera so skoro povsod veliko več pridelali kot lani, pa tudi nekatera druga žita se niso slabo obvezla. Vendar so zadnje vremenske neprilike, to je većen dež, marsikom skoro uničile žito. Kajti kmetje so utegli le požeti žito, ne pa spravili ali vse su ne ushega. Zato je nevarnost, da bo žito stroheno ali po skillo. Krompirja bo letos zelo malo. Spomladi ga je najprej uničil hud mraz, potem ga je zatrla susa, sedaj spet dež nagaja. Marsik je opaziti poleg posušene u ovence krompirjeve na njivi, sveze krompirjeve cvjetje. — Ravnino tako ne bo skoro ni fižola, ki ga je spomladi uničila susa, sedaj pa večno deževje. — Tudi letina sema je letos zelo slaba, pridelka bo komaj za polovicu od sredine dobre letine. Otvara se sicer lepo obeta, toda kakor kaže, jo ne bo mogote pokostiti, še manj pa spraviti v sonike. Zadnja leta so kmetje začeli opuščati mladenja žita doma in na roke. Veličino žita so omatili na mlatilnih strojih. Letos pa so se tegu skrbno izognuli.

KRUG V VASEH

Trnovo, septembra 1938 — (Agis) O kruhu se menda ni toliko govorilo in pisalo niti u svetovni vojni kot se zadnje čase pri nas. Sicer se je emotna vrsta kruha, odkar je bila letosnja žetve, prete zbožljala tako, da ga oni, ki niso bili nikoli vajeni črnemu kruhu, prav rádi jedo. Tudi tako imenovana enotna moka je mnogo boljša kot je bila v začetku. Vendar ne glede na to, kaj je dovoljeno in kaj ni, kakšna sma biti moka in kakšen kruh, po naših vaseh niso letosnje leto poznali ne krušne moke ne kruha. Za zajtrki je imela večinoma kmečkih družin koruzni močnik ali pa kašo, včasih plotent, neredko pa tudi krompir. Lanska letina žita je bila pliča; kar so, pridelali doma, so porabili že čez poletje in v jeseni tako, da zimo in do nove žetve ni ostalo več ničesar. Žito, ki se ga prav za prav za privatno rabo niti ne more dobiti in pa moka sta tako draga, razmire po naših vaseh obupne tako, da večina družin ni skorodno leto imelo kruha.

Regulacija Reke

Zabiće, septembra 1938. (Agis). — Že dolgo časa so napovedovali, da bo do regulirali reko Reko. Zadnje čase je opaziti tudi razne funkcionarje, ki merijo teren in rečno strugo in tako sedaj upamo, da bodo res priceli z delom na regulacijil struge. Sama struga je baje predviđena na 40 u širine, druge podrobnosti pa se niso znane.

IZLET V LJUBLJANO

Ljubljana, a., septembra 1938 — (Agis). Na jesenski ljubljanski veseljene je pripeljal večje število avtobusov naše rojake iz raznih krajev Julijske Krajine. Samo je Gorice je naenkrat odpeljalo 5 autobusov, trije z Goricanom in Vipavom, dva z Idrijanom in okoliščini. S Kanala in Tolminu so prislji v vlakom. Izletniški avtobusi pa so prislji, tudi iz rečke pokrajine in s Tržaškega. Poleg tega je obiskalo Ljubljano v dnevnih veseljima več polno rojakušev z rednim potnim listi, ki so izkoristili nedeljske turistične karte. Skoda, da naši rojaki niso bili obvezni, da je naša država dovolila za to priliko brezplačen vizum, italijanska željeznička uprava pa znaten popust.

Trot pred Mussolinijevim prihodom

Trst, septembra 1938 — (Agis). V Trst je u zadnjem času prispoljelo veliko število tujcev, to je Italijanov iz notranjih pokrajin, bržkone na sprejem Mussolinija, kar je dalo Trstu precej živnosti. Med drugim je prispoljelo tudi okrog 1.000 italijanskih žen.

JUGOSLOVENSKA ODLIKOVANJA NA RIJEKI

Sušak, sept. 1938 — U ime Nj. Vel. Kralja ukazom Kraljevskim namjesnike na predlog predsjednika vlade ministra inostranih poslova, odlikovanju su 6. o. m. na Kraljev rodjendan oviskih talijanskih državni i fašistički funkcionerji na Rijeci, kao zaslужni za rad na unapređenju dobrih i prijateljivih susjednih odnosa između naše države, i to

Bivši riječki prefekt g. Turbacco

viceprefekt g. Bevilacqua

nom Sv. Save II stepena;

fašistički federalni sekretar g. De-

Mainari ordenom Jugoslavenske kru-

ne III stepena;

nacelnik Rijeke g. Colussi orde-

njom Jugoslavenske krune II stepena;

bivši sef riječke kvesture g. Amati

ordenom Jugoslavenske krune III stepena;

— Benito Mussolini krepolje automobiom u Rocca delle Caminate, gdje ostaje do konca tjedna, a onda kreće ravno u Trst, kamo dolazi u nedjelju prije podne.

Sefer pogranicne policije g. dr. Mo-

scato, g. dr. Callipari i g. Poli

ordenom Sv. Save IV stepena.

ODLOMCI IZ NAŠE POVIJESTI

PRVE ŠTAMPARIJE U TRSTU

Prikazujući u 6, 7 i 8 broju »Hrvatske Prosvjetne« god. 1937 pod naslovom »Bibliofikske bilješke o hrvatskim knjigama od Istre« desetak rijetkih knjizica od svršetka XVIII. i početka XIX. stoljeća, nijesam se pozabavio čijenicom koja me sada ovdje zanimala, naine time da su sve one naše knjizevne rijetkosti iz Istre štampane u stranim štamparijama Trstu, Gracu i Beču, i to u Beču kod Kurzbecka i C. kr. naklade školskih knjiga, u Gracu kod Leykama i Widmanstada, a u Trstu kod Gašpara Weisa i Ivana Marenčića. Polovica onih knjig potječe iz ovih tršćanskih produžeta u kojima su po svoj pricici, izradjene još i druge hrvatske knjige, samo nam nijesu sačuvane i poznate. Možda će se i do ovih doći lakše, ako se ovdje istakne život i rad onih štampari u vezi siveukupne tršćanske tipografije staroga doba, nameđe od prvih početaka do prilici godine 1848. Neka dake ovaj pričak bude u prilog poznavanja tršćanskoga štamparstva uopće i poticaj za traženje još neotkrivenih hrvatskih knjiga tršćanske provenijencije na-pose.

Štamparstvo je nikako najprije i provalo najboljnije u glavnim gradovima humanističkoga pokreta, a Trst je dugi život vro skromni životom i u materijalnom i u duhovnom pogledu. Rijasanci, Italije nema gotovo ni odraza u ovome gradu, a sjer i večinom Metlaka priliksije njegovog uloga u pojedinu sve do početka XVIII. stoljeća nastojanjem grada Nikole Hamiltona, pretstnika Trgovačke Intendancije, koji je trebao svakojakih tiskanica i tiskovina za unapredjene poslovane u novome emporiju. God. 1755 izradio je mu ih je Nijemac Josip Zentz, a naredne je godine ovdje osnovana filijalna štamparija poznatoga bečkoga tipografa Ivana Trattnera, koji je već god. 1757 ujepim izdanjem Statuta grada Senja u latinskom jeziku (s talijanskim prijevodom) pokazao što znade i može. Trattner je u Beču upravlja svojim razgranjenim poslom štampanja i prodavanja knjiga po svoj Austriji (pa i Zagrebu), a faktor mu u Trstu bljaše Franjo Matija Vinković (»Winckowitz«) koji se kasnije (od 1762 do 1786) ističe s samim kao vlasnik i poduzetnik. Vinković rad ne bljaše osobit kako pokazuje knjižnica koja sadrži izvještaj o umorstvu njemačkoga učenjaka Ivana Winckelmannu u Trstu god. 1768 i sudbeni osudu njegova ubojice Arcangelija. Zentz je štampano samo na njemačkom i talijanskem jeziku, a Trattner-Vinković također na latinskom, pa nešto i na hrvatskom, kako potvrđuje Ivan Kukuljević (»Bibliografija hrvatskoj« Zagreb 1869):

Naredbeno providjenje Marije Terije, udovne rimske Cesarice, kraljice Ugarske i t. d. i t. d. (kako se ima od turškoga korduna svaki put kad razbolači u hrvatsku zemlju ulež, svim običinu u zemlji to dati na znanje, da se svaki za vreme opomenu, bude mogao tučuti). Dano u Trstu, dne 25. Maja 1770. In fol. str. 31 u tri jezicu uzpo-ređa, njemački, talijanski i hrvatski. (Nastaviti ce se) Nikola Zic

RAD ZDENKA MRMOLJE

Odgovornemu uredniku lista

»Istra«

Zagreb.

V »Istri« a dne 10. septembra t. l. st. 36. ste na 3. strani u 3. stolpcu pod naslovom »Rad Zdenka Mrmolje ponatisnili iz zagrebačkoga »Obzora« članek »Njemačka razprava izradjena u zagrebačkom Higijenskom zavodu«.

Ker so nekaterje trditve napačno tolmačene in bi mogle skodovati mojemu imenu Vas prosim, da na podlagi čl. 26. zakona o tisku probit ob našem naslovom, na istem mestu in z istimi črkami sledi po-pravljeno:

U münchenskom medicinskom listu »Ziel und Weg« sem objavil dajšo znanstveno situacijo z naslovom: »Dr. Ziegler razuditivska počasna v nemških in jugoslovenskih rezih 1930 v sistemu dr. Mikla. Svoji studiji sem imel moli. In Vašem listu ste omisili samo in moli in še tega niste objavili vsebine, ki jo podajam na našem jesiku. Tisti »zatrak« citati se glasit: Za to, kar se mora boriti je boj za obstanek in boj za razmoževanje našega plemena in našega naroda za prehranje naših otrok in za obranitev naših pokrajin, mame krot. Takoj za tem moli sloj drugi moli, ki se naša na našem na jugoslovenskih delih razprave in katerega je »Obzor« se glasiti: »Cuvajte, Jugoslavij! Vileški kralj Aleksander I. Urednitelj. Marseilles 9. 10. 1934.«

Kar se tisek nekih, dvomimo taračeno, odusverijenih političnih izjav moram pripo-jiti sledete: Tudi tu je omenjen samo in stavem, medtem ko je bistven del ispoden in ti tvoji stupci pravilno počinjanu anoto. Konec rasprave se dobesedno u našem jesiku glasit: »Kot Jugoslaven omenjam z oživom na moj narod sledete: dvajset boj proti tvojim taračenim to letom kdo štovi moj narod v svoji lastni državi. Jas sem z temberi in tradicijami in primjetim da je tvoj rasprave i tvoji stupci pravilno počinjanu anoto.«

Za zadnje dneve veseljene je bili napovedani prihod većega števila avtobusov ali pa tudi zeločiško so oblasti Izdale stroge ukrepe. Predvsem mora seznam udeleženje izleta romati u Rim, kjer še dokončno ugotoviti, kdo sme in kdo se ne sme udeležiti izleta. Trde, da so te povsem nove odločbe v zvezi z znanstveni ukrepi proti zidom.

* Ljubljana. — Za zadnje dneve veseljene je bili napovedani prihod većega števila avtobusov z leteniki iz raznih krajev Julijske Krajine, ki pa jih ni bilo. Interesent so sporocili svojcem, da morajo oblasti sezname izletnikov postaviti na pristojno ministrstvo v Rim.

KULTURNE VESTI

Razstava slovenske knjige u Ljubljani Dostojno bodo proslavili dvjestoletnico obstoja naše države ljubljanski knjižnici. Prihodnji mesec namenjavo pridjeti razstavu slovenske knjige, ki naj bi pokazala predvsem slovensko knjivo-vrno knjigo. O našem doprinisu k tej razstavi, odnosno o razstavljenih delih naših okvirnih vojakov, bomo se posebej poročati. — (Agis).

Razstava ilovne umetnosti v Ljubljani, se vrste ena za drugo. Na vsaki do stojno zastopani naši rojaci. O vsaki teh razstavi bomo poročali obširne-

